

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

У статті розглянуті види ключових компетентностей, які виділяють вчені різних країн Європи. Визначені основні групи ключових компетентностей: соціальні, мотиваційні та функціональні. Перераховані ключові компетентності, що розглядаються в Україні: вміння вчитися, загальнокультурна компетентність, громадянська компетентність, підприємницька компетентність, соціальна компетентність, здоров'язберігаюча компетентність, компетентність у застосуванні ІКТ.

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетентність, ключові компетентності.

В статье рассмотрены виды ключевых компетентностей, которые выделяют ученые различных стран Европы. Определены основные группы ключевых компетентностей: социальные, мотивационные и функциональные. Перечислены ключевые компетентности, рассматриваемые в Украине: умение учиться, общекультурная, гражданская, предпринимательская, социальная, здоровьесберегающая, компетентность в применении ИКТ.

Ключевые слова: компетентностный подход, компетентность, ключевые компетентности.

The types of the key competences, which are picked out by scientists of different European countries have been considered in this article. The basic groups of the key competences: social, motivational and functional have been defined. The key competences, which are considered in Ukraine: the ability to learn, all- cultural, civil, entrepreneurial, social, healthsaving and competence in use of ICT have been enumerated.

Keywords: competence approach, competence, key competences.

Постановка проблеми. Модернізація системи початкової освіти реалізує основні положення компетентнісного підходу. Метою освіти є формування ключових (надпредметних), загальнопредметних і спеціальнопредметних компетентностей у школярів. Оскільки впровадження ключових компетентностей тільки починається, постає питання теоретичного обґрунтування визначення теоретичних основ формування в молодших школярів ключових компетентностей. В сучасному освіті

постійно зростає обсяг навчального матеріалу, який повинен засвоїти учень. Тому дитині особливо молодшого шкільного віку необхідні нові навички та вміння, щоб не тільки осягнути велику кількість інформації, а й вільно нею оперувати. Безсумнівно, ключові компетентності допомагають учням стати успішними особистостями.

Мета даної статті є висвітлення основних положень щодо формування ключових компетентностей у молодших школярів.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідження ведуться як західними, так і вітчизняні науковцями. Проблему модернізації освіти на засадах компетентнісного підходу обговорюють Н. Бібік, В. Болотов, В. Долл, І.Єрмаков, І. Зимня, Т. Іванова, Є. Коган, В. Лаптев, О. Лебедєв, Є. Ленська, Дж. Куллахан, О. Локшина, Н. Лошкарьова, А. Мироліубов, Г. Несен, О. Овчарук, В. Паламарчук, Л. Паращенко, Ж. Перре, О. Пометун, Д.Равен, Б. Рей, О. Савченко, Г. Селевко, В. Сєріков, Л. Сохань, О. Таїзова, І. Тараненко, С. Трубачева, Г. Фрейман, І. Фрумін, Г. Халаш, А. Хуторський, С. П. Титова та ін.

На Лісабонській конференції (2001 р.) робочою групою експертів було визначено і запропоновано вісім основних галузей ключових компетентностей:

- (фундаментальні) навички рахування та письма;
- базові компетентності в галузях математики, природничих наук та технологій;
- іноземні мови;
- ІКТ-навички та використання технологій;
- вміння навчатись;
- соціальні навички;
- підприємницькі навички;
- загальна культура [2, с. 20].

Австрійські педагоги виділяють наступні ключові компетентності:

- предметна компетентність;

- особистісна компетентність;
- соціальна компетентність;
- методологічна компетентність [2, с. 31].

Експерти *Бельгії* визначають такі ключові компетентності:

- соціальні компетентності;
- позитивне ставлення;
- здатність діяти та думати самостійно;
- мотиваційні компетентності;
- ментальна рухливість (творчість і винахідливість; гнучкість та адаптивність);
- функціональні компетентності (лінгвістичні компетентності; технічні компетентності) [2, с. 32].

Фінські експерти визначили 9 видів ключових компетентностей:

- пізнавальна компетентність (знання та навички);
- вміння оперувати в умовах змін та мотивованість;
- соціальна компетентність (здатність до співпраці, розв'язання проблем, взаєморозуміння);
- особистісні компетентності;
- творчі компетентності (інноваційний підхід);
- педагогічні та комунікативні компетентності (здатність до оперування інформацією, до навчання);
- адміністративні компетентності;
- стратегічні компетентності (мати орієнтацію на майбутнє);
- вміння діяти паралельно в різних напрямках [2, с. 33].

Німецькі педагоги розподіляють компетентності на такі види:

- інтелектуальні знання. Поняття передбачає навчання впродовж життя;
  - знання, які можна застосовувати (ситуаційний досвід, проектне навчання, розв'язання складних ситуацій, гнучка схема планування, дії та самоконтролю);
  - навчальна компетентність (навчання навчатися);

- методологічні, або інструментальні, ключові, компетентності (застосування багатоваріантних, гнучких, високорозвинених конструкцій. Поняття охоплює також мовну компетентність медіа та ІКТ;

- соціальні компетентності (соціальне єднання, здатність розв'язувати конфлікти, співпраця, робота в команді тощо);

- ціннісні орієнтації (соціальні, демократичні та індивідуальні цінності, що досягаються завдяки вмінню жити в громаді та поділяти демократичні цінності). Ця категорія має бути забезпечена такими компонентами навчального плану: література, мистецтво, історія, музика, фізичне виховання [2, с. 33].

У Нідерландах було обговорено переліки компетентностей, ключовими серед яких було визначено:

- здатність до самонавчання;
- впевненість та вміння обирати напрямок розвитку;
- вміння діяти в різних ситуаціях, застосовувати різні альтернативи для дії, грати різні ролі;

- вміння розв'язувати проблеми: застосовувати різні можливості, вміння обирати варіанти для вибору, вміння брати до уваги різні обставини;

- залучення: поважати інших, вміти порівнювати та бути лояльним;

- участь: вміння співпрацювати та знаходити творчі рішення [2, с. 33].

На семінарі в рамках проекту ПРООН “Інновація та оновлення освіти для покращення добробуту та зниження рівня бідності” в м. Тернополі (13.12.2002 р.) було запропоновано визначати наступні ключові компетентності (В. Урусський, заст. директора ТКІШПО):

- компетентність у сфері економічної діяльності;
- правова компетентність;
- політична компетентність;
- компетентність у сфері комунікативної діяльності;
- організаційна компетентність;
- технологічна компетентність;

- екологічна компетентність;
- компетентність у сфері повсякденного життя [2, с. 36].

Українськими вченими був проаналізований процес відбору ключових компетентностей у європейських країнах, в результаті чого науковці провели узагальнену класифікацію головних переліків ключових компетентностей. Ці компетентності можна розділити на три основні групи: соціальні, мотиваційні та функціональні компетентності.

Соціальні компетентності (пов'язані з оточенням, життям суспільства, соціальною діяльністю особистості):

- здатність до співпраці;
- вміння розв'язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях;
- навички взаєморозуміння;
- активна участь;
- соціальні й громадянські цінності та вміння;
- комунікативні навички;
- мобільність (в різних соціальних умовах);
- вміння визначати особисті ролі в суспільстві тощо.

Мотиваційні компетентності (пов'язані з внутрішньою мотивацією, інтересами, індивідуальним вибором особистості):

- *здатність до навчання*
- *винахідливість*
- *навички адаптуватись та бути мобільним*
- *вміння досягати успіху в житті*
- *бажання змінити життя на краще*
- *інтереси та внутрішня мотивація*
- *особисті практичні здібності*
- *вміння робити власний вибір та встановлювати особисті цілі тощо.*

Функціональні компетентності (пов'язані з сферою знань, вмінням оперувати науковими знаннями та фактичним матеріалом):

- лінгвістична компетентність
- технічна та наукова компетентність

- вміння оперувати знаннями в житті та навчанні
- вміння використовувати джерела інформації для власного розвитку
- вміння використовувати ІКТ тощо [2, с. 26].

Українські науковці також не можуть дійти одностайної думки щодо визначення переліку ключових компетентностей.

До основних ключових компетентностей О. Сироватко відносить:

- соціальну;
- полікультурну;
- комунікативну;
- інформаційну;
- саморозвитку та самоосвіти;
- раціональної продуктивної діяльності [3, с. 19].

Учасники проекту ПРООН «Освітня політика та освіта «рівний-рівному», виділили 7 основних ключових компетентностей:

- уміння вчитися,
- загальнокультурна компетентність;
- громадянська компетентність;
- підприємницька компетентність;
- соціальна компетентність;
- здоров'язберігаюча компетентність;
- компетентність у застосуванні ІКТ [2, с. 65].

Узагальнюючи сказане, можна зробити висновок про те, що для всіх країн загальними вважаються уміння, які є необхідними для життєдіяльності. Провідні вчені як західні так і вітчизняні поділяють ключові компетентності на три великі групи: соціальні, мотиваційні та функціональні. Управління власною діяльністю веде до підвищення рівня компетентності.

До подальших напрямів досліджень зазначеної проблематики маємо віднести питання пов'язані з теоретичним обґрунтуванням, розробкою і експериментальною перевіркою технології формування ключових компетентностей.

Література:

1. Овчарук О.В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред.
2. О.В. Овчарук. - К.: "К.І.С.", 2004. -112 с.
3. Овчарук О.В. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики / О.В. Овчарук. - К.: "К.І.С.", 2003. - 296 с.
4. Сыроватко Е. Н. Психолого-педагогические критерии диагностики уровня учебных достижений школьников / Е. Н. Сыроватко. - Запорожье: Премьер, 2001. - 60 с.